

Universiteit Utrecht

Master psychologie, Sociale Psychologie

THESIS (37,5 ects) en Stageverslag (7,5 ects)

Doe je eigen ding.

De kracht van ongeremdheid in een maatschappelijke campagne.

Terry Stoker 3271900

10 juni 2011

Begeleider: Dhr. prof. dr. K (Kees) van den Bos

Tweede beoordelaar: Michèlle Bal, MSc.

Samenvatting

Goedbedoelde maatschappelijke campagnes missen nog wel eens de theoretische basis om echt te werken. Zo ook de campagne “Onbewust asociaal” van de Stichting Ideële Reclame (SIRE). Deze campagne moet er voor zorgen dat de samenleving minder asociaal wordt, maar lijkt het tegendeel te bewerkstelligen. De reclamespotjes behorende bij de campagne leveren namelijk een hogere geremdheid en angst voor negatieve evaluatie op, waardoor er in hulpsituaties niet of niet adequaat genoeg gereageerd wordt. Een mogelijke verbetering is niet alleen in het belang van SIRE, maar van de hele samenleving en andere instanties en organisaties die zich richten op het verbeteren van de maatschappij. Hierin ligt een grote rol voor de sociale psychologie. In het huidige onderzoek wordt aangetoond dat door een kleine aanpassing, namelijk het aanpassen van de voice-over in een ontremmende boodschap die ‘het doen van je eigen ding’ promoot, de remming en de angst voor negatieve evaluatie weggenomen kan worden, waardoor de campagne wel naar behoren werkt en prosociaal gedrag opwekt.

Trefwoorden: maatschappelijke campagnes, geremdheid, ongeremdheid als aanbeveling, prosociaal gedrag, samenleving

SIRE, Stichting Ideële Reclame, wil maatschappelijke thema's waar weinig of nog geen aandacht voor is zichtbaar maken en op de publieke agenda zetten. Dit wordt gedaan door middel van grote multimediale campagnes. SIRE wil met haar werk bijdragen aan een vitale en betrokken samenleving. SIRE wil mensen in beweging brengen en aanzetten tot nadenken. Voor tal van thema's zijn campagnes gevoerd, zoals "Je bent een rund als je met vuurwerk stunt", "Kort Lontje" en "Stop digitaal pesten" (SIRE, 2010).

Op 16 maart 2009 werd in Amsterdam het startsein gegeven voor de honderdste SIRE-campagne. Het thema van die campagne was 'onbewust asociaal gedrag'. Volgens SIRE blijkt uit onderzoek dat 95% van de Nederlanders zich weleens 'onbewust asociaal' gedraagt. Sprekende voorbeelden hiervan zijn: blijven bellen terwijl je afrekent bij de kassa, het met tassen in beslag nemen van een extra stoel in tram, bus of trein terwijl voor anderen geen plek is of het spugen op straat. SIRE wilde met deze campagne Nederlanders bewust maken van het feit dat iedereen in Nederland zich weleens onbewust asociaal gedraagt, zonder het zelf door te hebben. Als men zich hier bewust van zou worden, zouden zij meer rekening met elkaar houden (SIRE, 2009). Het doel van deze SIRE-campagne is dus om een socialere samenleving te creëren en de bij de campagne horende spotjes zouden dit ook moeten stimuleren.

Na invoering was er, naast lovende reacties, de nodige kritiek op de campagne. Op internet werd er al snel gesproken over 'saai en belerend' en 'hoezo worden wé steeds asocialer? Ik niet!' (Adformatie, 2009). Kijkend naar de spotjes komt de vraag naar boven of de campagne wel zo doeltreffend is. Deze spotjes tonen enkel mensen die het verkeerde gedrag vertonen: een bellende man die gebarend duidelijk probeert te maken wat hij bedoelt aan de kassa, een vrouw in de bus die haar tassen niet van de bank afhaalt waardoor een jongen op krukken omvalt wanneer de bus plotseling remt en een jogger die zijn neus leegsnuit op de grond terwijl er naast hem een vrouw op een bankje zit te eten. Terwijl deze gedragingen in beeld gebracht worden, wordt er door een voice-over de zin 'zonder dat we het doorhebben worden we steeds asocialer' gezegd. Voordat er een

oordeel gegeven kan worden over de doeltreffendheid van de campagne is het van belang om de theorie uit te diepen, waarbij met name geremdheid een grote factor blijkt te zijn.

Geremdheid

Een invloedrijke theorie met betrekking tot geremdheid, gebaseerd op onderzoek van Gray (1972, 1981), is afkomstig van Carver en White (1994). Deze theorie veronderstelt dat er twee algemene motivationele systemen zijn die gedrag onafhankelijk van elkaar reguleren. Deze systemen zijn het Behavioral Inhibition System (BIS) en het Behavioral Activation System (BAS). Het BIS is gevoelig voor signalen van verlies en straf. Het is verantwoordelijk voor negatieve gevoelens zoals angst, frustratie en verdriet en heeft daardoor een remmende werking op het nastreven van doelen. Het BAS is gevoelig voor signalen van beloning en het ontsnappen aan straf wat gepaard gaat met positieve gevoelens zoals hoop, blijdschap en euforie. Hierdoor heeft de activatie van het BAS tot gevolg dat doelen juist wel worden nagestreefd. Zowel het BIS als het BAS vervullen adaptieve functies. Bij potentieel gevaar zorgt de activatie van het BIS voor een voorzichtige benadering en bij potentiële beloningen zorgt de activatie van het BAS voor het vervullen van behoeftes. Beide systemen worden echter, wanneer ze te sterk of te zwak zijn, ook in verband gebracht met verschillende stoornissen. Een overactief BAS wordt bijvoorbeeld geassocieerd met gedragsstoornissen (Quay, 1993) en een zeer ongevoelig BIS is gerelateerd aan psychopatisch gedrag (Nigg, 2000; Newman, MacCoon, Vaughn & Sadeh, 2005).

Een verlaagd BIS hoeft echter niet enkel negatieve gevolgen te hebben, in sommige situaties zou een laag BIS bevorderlijk kunnen zijn (zie bijvoorbeeld Van den Bos, Müller & Van Bussel, 2009; en Van den Bos e. a., in druk). Te denken valt dan aan een hulpsituatie. Wanneer er bijvoorbeeld in een drukke straat iemand onwel wordt, zal er veelal niet of niet adequaat genoeg geholpen worden, het zogenaamde omstandereffect (Latané & Nida, 1981). Het hulpgedrag dat eigenlijk wenselijk is in een hulpsituatie wordt geremd, omdat geen van de andere omstanders helpt. Wanneer men echter

een verlaagd BIS heeft is deze remming een stuk minder en is het aannemelijk dat de kans op hulp groter is.

Dit is onderzocht door Van den Bos, Müller en Van Bussel (2009). Zij hebben een methode ontwikkeld om het BIS-niveau te beïnvloeden. Door deelnemers drie korte vragen te stellen die ingaan op hun eigen ongeremdheid, wordt het BIS namelijk significant minder geactiveerd, dan wanneer deelnemers vragen moeten beantwoorden die ingaan op hun gebruikelijke, dagelijkse activiteiten. Deze methode hebben zij ook gebruikt in een veldonderzoek naar hulpgedrag.

Dit onderzoek vond plaats in een glazen wachtruimte op een treinperron van station Utrecht Centraal. Deelnemers aan het onderzoek waren nietsvermoedende passagiers die zich in deze wachtruimte bevonden. Nadat de onderzoeksleider de drie vragen had voorgelegd aan een reiziger nam een medepassagier (in werkelijkheid een confederate) plaats in de wachtruimte. Na een minuut stond hij of zij haastig op, zogenaamd om een trein te halen. Hierbij vielen er schijnbaar per ongeluk tien pennen uit de tas. Ongeremde personen bleken vaker hulp te bieden aan de medepassagier, dit deden zij bovendien sneller en zij raapten meer pennen van de grond dan de meer gerede deelnemers in de controleconditie (Van den Bos, Müller & Van Bussel, 2009).

Het verlagen van het BIS leidt dus tot prosociaal gedrag in een hulpsituatie en teruggrijpend op de SIRE-campagne zouden de spotjes van "Onbewust asociaal" ook hiertoe moeten leiden. De campagne richt zich op het bewust maken van de, vaak onbewuste, asociale gedragingen die mensen in het dagelijks leven vertonen. Door de bewustwording hoopt SIRE dat mensen zich prosocialer gaan opstellen en meer rekening houden met elkaar. De spotjes zouden dus idealiter, in vergelijking met andere spotjes, voor een lager BIS-niveau moeten zorgen, wat leidt tot meer prosociaal gedrag.

SIRE en geremdheid

Griffioen (2011) betwijfelde dat mensen inderdaad meer sociaal zouden handelen wanneer zij bewust werden gemaakt van hun gedrag door het bekijken van de SIRE-spotjes. Hij veronderstelde dat de spotjes juist tot gedragsinhibitie, of geremdheid, zouden leiden omdat men zich beleefd wil

opstellen uit angst om onbeleefd gedrag te vertonen. Dat zou betekenen dat men juist minder hulpgedrag zou vertonen. Hij heeft dit dan ook getest in een onderzoek, bestaande uit twee studies. Voor zijn eerste studie had Griffioen (2011) twee condities opgesteld, een experimentele en een controle conditie. In beide condities werden drie filmpjes aangeboden. In de experimentele conditie waren dit drie SIRE spotjes en in de controle conditie waren dit drie Miele spotjes. Vooraf aan de spotjes kregen de participanten een inleidende tekst te lezen waarin uitleg stond over de campagnes “Onbewust asociaal” en “Aardige mensen” of uitleg over het nut van de apparatuur van het merk Miele voor respectievelijk de experimentele en de controle conditie. Na ieder filmpje kregen participanten een vragenlijst voorgelegd die activatie van het BIS mat en na afloop van alle filmpjes werden er nog andere vragenlijsten afgenomen die verschillende constructen maten, waaronder angst voor negatieve evaluatie (*Brief Fear of Negative Evaluation*; BFNE, Duke, Krishnan, Faith & Storch, 2006).

Griffioen (2011) vond dat na ieder aangeboden spotje de deelnemers uit de experimentele conditie significant hogere BIS-scores hadden dan de deelnemers uit de controle conditie. Daarnaast hadden zij een significant hogere BFNE-score. Of deze verhoogde geremdheid en angst voor negatieve evaluaties ook tot minder hulpgedrag zou leiden onderzocht hij in zijn tweede studie.

De condities in zijn tweede studie waren gelijk aan die in zijn eerste studie, net als het stimulusmateriaal. Nadat de spotjes waren bekeken stootte de proefleider een bakje pennen van tafel. De belangrijkste afhankelijke variabelen waren of de deelnemer meehielp met het oprapen van de pennen, het aantal seconden dat verstreek voordat hulp werd geboden en het aantal pennen dat door de deelnemer werd opgeraapt. Griffioen (2011) stelde vast dat deelnemers uit de experimentele conditie significant langer wachtten met het oprapen van de pennen dan de deelnemers uit de controle conditie. Verder vond hij marginaal significante effecten op het wel of niet helpen en het aantal opgeraapte pennen in het voordeel van de experimentele conditie. Daarnaast waren de scores op de State BBV, een beleefdheidsschaal, marginaal significant hoger in de experimentele conditie dan in de controle conditie.

De eerder genoemde veronderstelling lijkt dus te kloppen. De SIRE-spotjes zorgen er voor dat men zich als het ware beleefder op gaat stellen naar de omgeving. Dit betekent dat men zich niet wil laten opvallen uit angst voor negatieve evaluaties, wat geremdheid tot gevolg heeft. In een hulp situatie zal er hierdoor niet of niet adequaat genoeg gereageerd worden. Een aanbeveling die Griffioen (2011) geeft is dan ook dat het goed zou zijn als wij minder zouden nadenken over de consequenties van onze acties en dus niet denken, maar doen.

Het huidige onderzoek

De spotjes van SIRE lijken dus inderdaad averechts te werken en het beoogde doel, de samenleving socialer maken, niet te bereiken. De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat neutrale reclameboodschappen over huishoudelijke apparaten beter voor de samenleving zijn dan reclameboodschappen die er juist op gericht zijn om de samenleving socialer te maken. Dat is een kwalijke bevinding voor SIRE en natuurlijk de samenleving in haar geheel. De spotjes zodanig aanpassen dat zij wel naar behoren werken is dan ook niet alleen in het belang van SIRE, maar in het belang van de gehele samenleving en andere instanties en organisaties die zich richten op het verbeteren van de maatschappij (de overheid, Postbus 51). Kennis van de juiste technieken om mensen te beïnvloeden, kan leiden tot meer doeltreffende campagnes en zodoende bijdragen aan een daadwerkelijk socialere samenleving.

Ik zie in de campagnes van SIRE, maar ook van andere organisaties die zich zowel lokaal als nationaal richten op de maatschappij, een grote rol weggelegd voor de sociale psychologie. Ik wil door middel van gedegen wetenschappelijk onderzoek laten zien hoe de spotjes behorende bij de Sire-campagne "Onbewust asociaal" zo aangepast kunnen worden dat zij wel naar behoren werken. Dit onderzoek zal zich niet alleen afspelen achter een computer in het lab, maar in navolging van Griffioen (2011) zal er ook daadwerkelijk hulpgedrag gemeten worden. Hierdoor kunnen er *evidence based* aanbevelingen gegeven worden voor verbetering van de spotjes. Wanneer de spotjes ongeremdheid teweeg brengen in plaats van geremdheid, is het waarschijnlijker dat er geholpen

wordt in een hulpsituatie. Ik wil de remming die de SIRE-spotjes oproepen ongedaan maken en er idealiter voor zorgen dat men juist ongeremder wordt na het kijken van een SIRE-spotje dan na een ander spotje. Door het denken weg te nemen, zal het doen eerder plaatsvinden. Om dit te bereiken wordt er iets ogenschijnlijk kleins aangepast, de voice-over.

Uit navraag in de omgeving bleek namelijk dat men zich voornamelijk ergert aan de voice-over die erg betuttelend overkomt en hierdoor logischerwijs al de nodige geremdheid oproept. Daarom is er voor gekozen om de voice-over boodschap aan te passen naar iets wat minder remming op zou leveren. Dit is een boodschap geworden die het doen van je eigen ding stimuleert. Wanneer mensen namelijk tot inzicht gebracht worden dat ze uit zichzelf al de juiste keuzes maken, zou dat logischerwijs het denken en daarmee de remming verminderen. Om meer systematisch uit te zoeken welke tekst de nieuwe voice-over het beste kan zeggen, heb ik een proefonderzoek uitgevoerd. 20 deelnemers (11 mannen en 9 vrouwen) deden mee aan deze test. Hun leeftijd varieerde van 17 tot 51 ($M = 24$, $SD = 9.22$ jaar). Zij moesten uit een drietal zinnen, welke waren opgesteld om zo min mogelijk geremdheid op te wekken, aangeven welke zin zij het fijnst vonden overkomen, bij welke zin zij het minste weerstand ervoeren en welke zin zij gewoon het beste vonden. De zin 'Doe 'ns normaal, doe wat jij zelf denkt dat goed is' kwam met de helft of meer van de stemmen op de drie beoordelingspunten als beste uit de test.

Dit onderzoek zal in grote lijnen dezelfde opzet kennen als het onderzoek van Griffioen (2011). Er zal allereerst gekeken worden naar de effecten van de condities op verschillende constructen als BIS en BFNE. Door toevoeging van een derde conditie, waarin SIRE-spotjes met een aangepaste voice-over getoond zullen worden, zal er gekeken worden of de geconstrueerde manipulatie het gewenste BIS- en BFNE-verlagende effect heeft. Uit het proefonderzoek kwam duidelijk een beste zin voor de voice-over naar voren, naar verwachting zal dit ervoor zorgen dat de aangepaste SIRE spotjes beter, namelijk minder geremdheid en angst voor negatieve evaluatie teweeg brengend, zullen werken dan de originele spotjes. Er zal ook vastgesteld worden of het BIS- en BFNE-niveau lager kunnen worden dan na het zien van neutrale Miele spotjes. Naar aanleiding

van die resultaten volgt er een tweede studie die zich gaat richten op daadwerkelijk hulpgedrag, in navolging van de tweede studie van Griffioen (2011).

Studie 1

In Studie 1 kregen deelnemers vier maal een stimulus in de vorm van een televisiespotje aangeboden. In de experimentele conditie waren spotjes van de SIRE-campagnes “Onbewust asociaal” en, ter replicatie van Griffioen (2011) zijn onderzoek, “Aardige mensen, hoe gaan we ermee om?” voorzien van een nieuwe voice-over. In de twee controle condities werden respectievelijk de originele SIRE-spotjes en Miele spotjes die ingaan op huishoudelijke apparatuur getoond. Elke keer nadat een spotje was aangeboden werd gedragsinhibitie gemeten. Nadat alle vier de spotjes waren aangeboden werd de mate van angst voor negatieve evaluaties gemeten. De hypothese was dat deelnemers in de experimentele conditie minder geremd waren en minder angst ervoeren voor negatieve evaluaties dan deelnemers in de controle condities.

Methode

Deelnemers en ontwerp

82 deelnemers (27 mannen en 55 vrouwen) deden mee aan het experiment. Hun leeftijd varieerde van 16 tot 48 jaar ($M = 21$, $SD = 3.48$ jaar). Zij werden betaald voor hun deelname en werden willekeurig toegewezen aan een van de drie condities. Het onderzoek bestond uit een experimentele, een SIRE controle en een Miele controle conditie (welke vanaf nu kortweg SIRE en Miele conditie genoemd zullen worden).

Experimentele procedure

Deelnemers werden door middel van flyers en posters op het universiteitsterrein de Uithof uitgenodigd om deel te nemen aan wetenschappelijk onderzoek. Bij aankomst in het laboratorium werden zij naar afzonderlijke hokjes geleid. Elk hokje was uitgerust met een computer, een

toetsenbord, een muis en een hoofdtelefoon. Na een korte introductie werden er vier spotjes aangeboden, welke bij een van de drie condities hoorden. Na elk spotje werd gemeten in welke mate de deelnemers zich op dat moment geremd voelden. Vervolgens werden vragenlijsten afgenomen die respectievelijk angst voor negatieve evaluatie, pro-sociale intenties, gedragsactivatie, situationele zelfbewustzijn en de sociale waarden oriëntatie maten (zie Bijlage 1). Afsluitend werden een aantal demografische vragen afgenomen. Het experiment duurde 20 minuten en na afloop ontvingen deelnemers €3,- of een half proefpersoonuur (voor psychologiestudenten is het behalen van 10 proefpersoonuren een onderdeel van het bachelorexamen).

Stimulusmateriaal

In alle drie de condities werd er eerst een inleidende tekst weergegeven waarna er vier maal een stimulus in de vorm van een reclamespotje aangeboden werd. In de experimentele SIRE conditie waren dit bewerkte spotjes van de SIRE-campagnes “Onbewust asociaal” en “Aardige mensen, hoe gaan we er mee om?”. Zogenaamd waren deze spotjes onderdeel van de nieuwe SIRE-campagne “Doe ‘ns normaal”. In de inleidende tekst kreeg de deelnemer te lezen dat deze nieuwe campagne mensen bewust wil maken van het feit dat men vaak uit zichzelf al ‘doet wat goed is’. Te lezen was dat uit onderzoek blijkt dat mensen goede beslissingen nemen als ze ‘normaal doen’. Als mensen meer hun eigen ding gaan doen, gaan doen wat zij zelf denken dat goed is, leidt dat tot een socialere samenleving. Hierna werden er vier spotjes getoond.

Het eerste spotje kwam uit de SIRE-campagne “Onbewust asociaal”. Hierin werd een jogger getoond die zich aan het opwarmen is om te gaan joggen. Dit doet hij door te rekken en strekken. Voordat hij wegrent snuit hij nog even onsmakelijk zijn neus leeg op de grond. Op dat moment wordt het beeld uitgezoomd en is te zien dat er een vrouw op het bankje naast de jogger zit te eten. Waar in het originele spotje de boodschap ‘Zonder dat we het doorhebben, worden we steeds asociaal’ gezegd wordt door de voice-over, was dat in deze conditie vervangen door ‘Doe ‘ns normaal, doe wat je zelf denkt dat goed is’.

Het tweede spotje kwam oorspronkelijk uit de SIRE-campagne "Aardige mensen, hoe gaan we er mee om?". Deze campagne bestond uit korte fragmenten die op tv vertoond werden. Voor dit onderzoek werd de compilatie van deze fragmenten gebruikt. Er werden aardige mensen getoond (bijv. een vrouw met hoofddoek die gedag zegt tegen haar buurvrouw, een boer die de weg wilt wijzen aan verdwaalde fietsers) die een sociaal gebaar maken, waar niet of ongepast op gereageerd wordt. De fietsers fietsen bijvoorbeeld direct weg, het gebaar van de boer totaal verkeerd interpreterend. In de originele spotjes wordt de tekst 'Aardige mensen, hoe gaan we er mee om?' gezegd. In deze conditie was dat wederom vervangen door 'Doe 'ns normaal, doe wat je zelf denkt dat goed is'.

Het derde spotje kwam weer uit de SIRE-campagne "Onbewust asociaal". Er zit een vrouw met haar boodschappentassen naast haar op de bank in de bus, wanneer er een jongen met krukken binnenkomt. De vrouw is druk bezig met haar MP3-speler en merkt de jongen, die nergens kan zitten, niet op. Wanneer de bus vervolgens wegrijdt en plots moet remmen is te zien dat de vrouw haar bijna vallende tassen tegenhoudt en dat de jongen op krukken omvalt in het gangpad. Waar in het originele spotje de boodschap 'Zonder dat we het doorhebben, worden we steeds asocialer' gezegd wordt door de voice-over, was dat in deze conditie vervangen door 'Doe 'ns normaal, doe wat je zelf denkt dat goed is'.

Het vierde en laatste spotje kwam tevens uit de SIRE-campagne "Onbewust Asociaal". Hierin komt een man al bellend bij de kassa en in plaats van zijn telefoongesprek te beëindigen probeert hij met gebaren uit te beelden wat hij nodig heeft. Waar in het originele spotje de boodschap 'Zonder dat we het doorhebben, worden we steeds asocialer' gezegd wordt door de voice-over, was dat in deze conditie vervangen door 'Doe 'ns normaal, doe wat je zelf denkt dat goed is'.

De SIRE en Miele conditie kwamen overeen met de experimentele en controle conditie van Griffioen (2011). In de SIRE conditie werd er in de inleidende tekst ingegaan op onbewust asociaal gedrag. Er stond onder andere in dat uit onderzoek is gebleken dat '95 procent van alle Nederlanders zich wel eens onbewust asociaal gedraagt' en 'dat we zo druk met onszelf bezig zijn dat we niet meer

merken dat anderen zich hieraan storen'. Hierna werden dezelfde vier spotjes getoond als in de experimentele conditie, maar dan met de originele voice-over.

In de Miele conditie ging de inleidende tekst over het gebruiksgemak en de innovativiteit van Miele-producten, waarna er vier reclamespotjes van Miele getoond werden. Deze spotjes hadden respectievelijk betrekking op een stofzuiger, keuken-inbouwapparatuur, een wasmachine en nog een stofzuiger.

Metingen

De afgenomen vragenlijsten komen in grote lijn overeen met die van Griffioen (2011). Elke keer nadat een filmpje was aangeboden werd gemeten in hoeverre de deelnemer, op dat specifieke moment, gedragsinhibitie ervoer. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de State BIS. Voorbeelditems zijn: 'Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik snel kunnen piekeren over het maken van fouten.' en 'Nu, dat wil zeggen op dit moment, zouden kritiek en uitbranders mij behoorlijk raken.' Deze 7 items tellende State BIS werd na elk spotje, dus in totaal vier keer afgenomen ($\alpha = .82$, $\alpha = .85$, $\alpha = .84$ en $\alpha = .85$). Vervolgens werd gemeten in welke mate de deelnemer angstig was voor een negatieve evaluatie. Hiervoor werd een staatversie van de 11 items tellende Brief Fear of Negative Evaluation Scale (State BFNE) afgenomen (Duke, Krishnan, Faith & Storch, 2006). Voorbeelditems zijn: 'Nu, op dit moment, zou ik bang kunnen zijn dat andere mensen mijn tekortkomingen opmerken.' en 'Nu, op dit moment, zou ik me zorgen kunnen maken over wat anderen van me denken, zelfs al weet ik dat het niet uit zou maken.' ($\alpha = .87$). Om na te gaan of de sociale intenties van de deelnemers beïnvloed werden door de conditie werd er een zelf geconstrueerde pro-sociale intentie schaal (PSI) afgenomen ($\alpha = .77$). Voorbeelditems zijn: 'Ik zou me nu op dit moment kosteloos inzetten voor een goed doel.' en 'Ik zou op dit moment iemand helpen met het oprapen van gevallen spullen.'

Verder werd in navolging van Griffioen (2011) een staatversie van de 9 items tellende Situational Self-Awareness Scale (State SSAS) van Govern en Marsch (2001) (voorbeelditems: 'Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik bezorgd over de manier waarop ik overkom.' en 'Nu, dat wil zeggen

op dit moment, ben ik me bewust van mijn innerlijke gevoelens.') en een staatversie van de 12 items tellende Behavioral Activation System (State BAS) van Carver & White (1994) (voorbeelditems: 'Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik over mijn grenzen heen gaan om te krijgen wat ik zou willen.' en 'Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik graag doorgaan met iets dat ik goed zou doen.') afgenomen (respectievelijk $\alpha = .79$ en $\alpha = .83$).

Tenslotte werd de sociale waarden oriëntatie gemeten van de deelnemers. Dit werd gedaan door de Social Value Orientation taak (SVO, Liebrand & McClintock, 1988). De SVO is een beslissingstaak die uit negen items bestaat. Elk item biedt de mogelijkheid om punten op drie manieren tussen de deelnemer en een denkbeeldige andere persoon te verdelen. Er moet steeds één keuze worden gemaakt. Bij zes of meer consistente keuzes wordt bepaald of iemand een voorkeur heeft voor gezamenlijke uitkomsten (coöperatieve strategie), eigen uitkomsten (individualistische strategie) of voor een zo groot mogelijk verschil tussen de eigen score en die van de ander (competitieve strategie). Het is gebruikelijk om de coöperatieven te benoemen als pro sociaal, en de individualisten tezamen met de competitieven als pro-zelf.

Alle items, de SVO uitgezonderd, werden aangeboden in de vorm van stellingen en deelnemers konden op een 7-punts Likertschaal aangeven in hoeverre de stelling op dat moment op hen van toepassing was. Antwoordmogelijkheid 1 correspondeerde met *zeer mee oneens* en 7 met *zeer mee eens*. Het experiment werd afgesloten met een aantal demografische vragen.

Resultaten

Gedraginhibitie en angst voor negatieve evaluatie

De scores van alle vragenlijsten zijn onderworpen aan een contrastanalyse waarbij gekeken wordt naar de verschillen tussen de condities. Om zoveel mogelijk systematische variantie weg te halen zijn sekse en de SVO-score toegevoegd als additionele onafhankelijke variabelen en is leeftijd toegevoegd als covariaat. Deze variabelen hadden op zichzelf geen significantie.

Aangezien dit onderzoek zich voornamelijk richt op het verbeteren van de campagne “Onbewust asociaal” is er eerst gekeken naar het verschil op gedragsinhibitie tussen deze campagne en de experimentele conditie (dus de BIS-afname van het *eerste*, *derde* en *vierde* spotje gecombineerd). In overeenkomst met de hypothese scoorden deelnemers in de experimentele conditie significant lager op State BIS ($M = 4.07$, $SD = 1.03$) dan in de SIRE-conditie ($M = 4.56$, $SD = 0.95$), $F(1, 62) = 8.19$, $p < .01$, $\eta^2 = .12$. Dit verschil werd echter niet gevonden tussen de experimentele en de Miele-conditie ($M = 4.08$, $SD = 1.16$), $F(1, 62) = 0.22$, $p > .65$, $\eta^2 = .00$.

Vervolgens zijn er contrastanalyses uitgevoerd per BIS-afname. Na het zien van de *eerste* videoclip (de jogger) scoorden deelnemers in de experimentele conditie gemiddeld significant lager op State BIS ($M = 4.13$, $SD = 1.05$) dan deelnemers in de SIRE conditie ($M = 4.66$, $SD = 1.05$), $F(1, 62) = 9.16$, $p < .01$, $\eta^2 = .12$. Bij eenzelfde contrastanalyse tussen de experimentele en de Miele conditie ($M = 4.11$, $SD = 1.28$) is er geen significant effect, $F(1, 62) = 0.07$, $p < .80$, $\eta^2 = .00$.

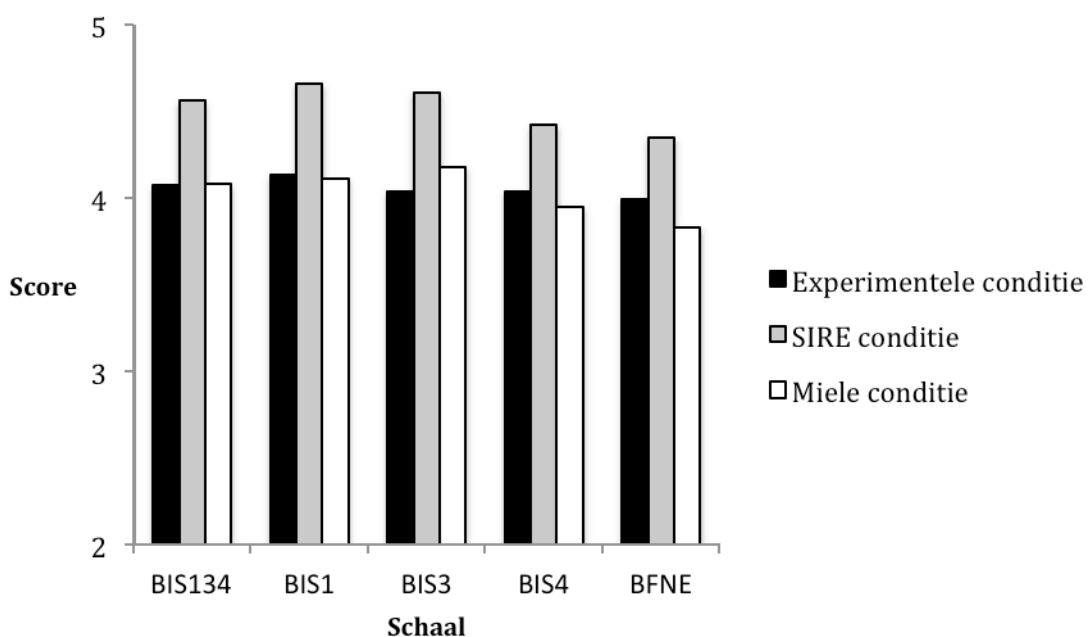
Op het *tweede* filmpje (de “Aardige mensen”-compilatie) werden geen significante resultaten gevonden. Waarschijnlijk omdat dit een andere campagne betreft die zich niet specifiek richt op het socialer/hulpvaardiger maken van de samenleving. Hierdoor heeft de gemanipuleerde voice-over niet het gewenste effect.

Bij het *derde* filmpje (in de bus) is een significant verschil gevonden tussen de experimentele ($M = 4.04$, $SD = 1.14$) en de SIRE conditie ($M = 4.61$, $SD = 0.96$), $F(1, 62) = 6.41$, $p < .02$, $\eta^2 = .09$, maar niet tussen de experimentele en de Miele conditie ($M = 4.18$, $SD = 1.16$), $F(1, 62) = 0.50$, $p > .48$, $\eta^2 = .00$.

Uit de BIS-analyse van het *vierde* filmpje (bij de kassa) kwamen tevens dezelfde resultaten, een significant verschil tussen de experimentele ($M = 4.04$, $SD = 1.15$) en de SIRE conditie ($M = 4.42$, $SD = 1.06$), $F(1, 62) = 5.74$, $p = .02$, $\eta^2 = .08$, maar niet tussen de experimentele en de Miele conditie ($M = 3.95$, $SD = 1.27$), $F(1, 62) = 0.06$, $p > .80$, $\eta^2 = .00$ (Zie Figuur 1). Zoals verwacht is men dus inderdaad minder geremd na het zien van de aangepaste spotjes dan na het zien van de originele

SIRE-spotjes. Echter zorgen de experimentele spotjes niet voor minder geremdheid dan de Miele-spotjes.

De angst om negatief beoordeeld te worden (de BFNE-score) verschilt ook tussen de experimentele ($M = 3.99, SD = 1.03$) en de SIRE-conditie ($M = 4.35, SD = 1.07$), $F(1, 62) = 5.34, p < .03, \eta^2 = .08$, maar niet tussen de experimentele en Miele-conditie ($M = 3.83, SD = 1.11$), $F(1, 62) = 0.00, p > .95, \eta^2 = .00$ (zie Figuur 1). Zoals verwacht is ook de angst voor negatieve evaluatie lager na het zien van de aangepaste spotjes dan na het zien van de originele SIRE-spotjes. Maar wederom is deze angst niet lager dan na het zien van de Miele-spotjes. De eerdere bevindingen van Griffioen (2011), dat de SIRE-spotjes voor meer geremdheid en angst voor negatieve evaluaties zorgen, zijn in deze studie gerepliceerd.

Figuur 1. De gemiddelde scores van 82 deelnemers in de experimentele, de SIRE en de Miele conditie op een combinatie van de eerste, derde en vierde meting van State BIS, de eerste, derde en vierde meting van State BIS, en State BFNE.

Pro-sociale intenties, gedragsactivatie en zelfbewustzijn

Er zijn geen significante verschillen gevonden op de pro-sociale intentieschaal, zowel tussen de experimentele ($M = 5.01, SD = 0.42$) en SIRE conditie ($M = 4.96, SD = 0.82$), $F(1, 62) = 0.09, p > .76, \eta^2 = .00$, als tussen de experimentele en Miele conditie ($M = 4.78, SD = 0.77$), $F(1, 62) = 0.77, p > .38, \eta^2 = .01$. De verschillende spotjes leiden dus in geen geval tot een verhoogde of verlaagde intentie om pro-sociaal gedrag te vertonen. Zoals verwacht zijn er ook geen significante verschillen gevonden op de BAS-schaal tussen de experimentele ($M = 4.93, SD = 0.72$) en SIRE conditie ($M = 4.82, SD = 0.82$), $F(1,62) = 0.83, p > .36, \eta^2 = .01$ en tussen de experimentele en Miele conditie ($M = 4.92, SD = 0.91$), $F(1,62) = 0.04, p > .83, \eta^2 = .00$. Hetzelfde geldt voor de SSAS-schaal, hier zijn geen significante verschillen te zien tussen zowel de experimentele ($M = 4.11, SD = 0.95$) en SIRE-conditie ($M = 4.28, SD = 0.98$), $F(1, 62) = 0.36, p > .54, \eta^2 = .01$, als tussen de experimentele en Miele-conditie ($M = 4.22, SD = 1.02$), $F(1,62) = 0.73, p > .39, \eta^2 = .01$. Deze resultaten komen overeen met de bevindingen van Griffioen (2011).

Studie 2

Studie 1 repliceerde de gevonden resultaten van Griffioen (2011). De SIRE-spotjes van de campagne "Onbewust Asociaal" zorgen voor een verhoogde geremdheid en angst voor negatieve evaluatie in vergelijking met Miele-spotjes. Daarbij werd tevens aangetoond dat het aanpassen van de voice-over van de SIRE-spotjes zoals gedaan in de experimentele conditie ervoor zorgt dat deze verhoogde geremdheid en angst voor negatieve evaluatie niet plaatsvindt. Echter is er geen verschil gevonden op geremdheid of angst voor negatieve evaluatie tussen de experimentele en de Miele conditie. Dus ook al zijn de experimentele spotjes beter dan de originele SIRE-spotjes, ze doen het niet beter dan een neutraal Miele-spotje. Dit komt waarschijnlijk omdat het veranderen van de voice-over maar een bepaald deel van de geremdheid weg kan nemen, daar spotjes niet enkel uit geluid bestaan maar ook uit beeld. In de spotjes worden enkel mensen die het verkeerde gedrag vertonen getoond, wat logischerwijs ook bijdraagt aan de geremdheid die de spotjes oproepen. Om na te gaan of de

geremdheid en daarmee het uitblijven van hulpgedrag alsnog lager kan worden dan na het kijken van een Miele spotje is de experimentele conditie aangepast in Studie 2. Er zal nu enkel ingegaan worden op de voice-over boodschap 'Doe 'ns normaal, doe wat jij zelf denkt dat goed is'. In Studie 2 ga ik in navolging van Griffioen (2011) kijken wat de gevolgen zijn van de verschillende condities op daadwerkelijk hulpgedrag. Dit wordt gedaan door het laten vallen van pennen en te meten of, hoe snel en hoeveel pennen er opgeraapt worden door de deelnemers.

Methode

Deelnemers en Ontwerp

49 deelnemers (15 mannen en 34 vrouwen) deden mee aan het experiment. Hun leeftijd varieerde van 17 tot 58 jaar ($M = 24$, $SD = 7.89$). Zij werden betaald voor hun deelname en werden willekeurig toegewezen aan een van de drie condities. Het onderzoek bestond uit een experimentele, een SIRE controle en een Miele controle conditie (vanaf nu kortweg SIRE en Miele conditie).

Experimentele procedure

Op het universiteitsterrein de Uithof werden voorbijgangers gevraagd of zij wilden deelnemen aan een kortdurend, leuk wetenschappelijk onderzoek. Verder werden mensen door middel van flyers en posters uitgenodigd om deel te nemen. Bij aankomst in de testruimte werd de deelnemer verzocht te gaan zitten aan een tafel. Na een korte introductie werd het stimulusmateriaal aangeboden, op papier voor de experimentele conditie en op de computer voor de SIRE en de Miele conditie. Na het bekijken of invullen van het stimulusmateriaal, werd de eerste vragenlijst (State BIS) afgenomen. Aan het einde van die vragenlijst stond aangegeven dat de proefleider de rest van de vragenlijsten zou overhandigen. Hierop pakte de proefleider deze vragenlijsten en schreef hier het participant- en conditienummer op. Tijdens het schrijven stootte de proefleider tegen een kartonnen doos die in contact stond met een andere kartonnen doos, die door de aanraking een pennenbakje met pennen op de grond deed vallen. Hierop reageerde de proefleider verbaast en bleef hij even staan, waarna

hij eerst de vragenlijst die hij nog in zijn hand had weglegde. Na ongeveer tien seconden begon de proefleider (mee te helpen) met het oprapen van de pennen. Een verdekt opgestelde webcam registreerde het vallen van de pennen. De opnames werden naderhand gebruikt om te scoren of de deelnemer hulp bood, te meten na hoeveel seconden dat gebeurde en het aantal pennen dat de deelnemer had opgeraapt te tellen. Na het oprapen van de pennen overhandigde de proefleider de rest van de vragenlijsten, welke respectievelijk de angst voor negatieve evaluatie, pro-sociale intenties, gedragsactivatie, situationeel zelfbewustzijn en de sociale waarden oriëntatie maten. Afsluitend werden een aantal demografische vragen afgenomen. Het experiment duurde 20 minuten en de deelnemers kregen hiervoor €3,- of een half proefpersoonuur.

Stimulusmateriaal

Het stimulusmateriaal van de experimentele conditie ging in op de boodschap die de voice-over in Studie 1 in de bewerkte spotjes verkondigde. Eerst kreeg de deelnemer in de inleidende tekst te lezen dat 'uit onderzoek blijkt dat mensen goede beslissingen nemen als ze normaal doen.' en 'Als mensen meer hun eigen ding gaan doen, gaan doen wat zij zelf denken dat goed is, leidt dat tot een socialere samenleving.'. Vervolgens werd de deelnemer aangespoord hier zelf over na te denken door drie vragen over je eigen ding doen in te vullen. Deze drie vragen waren gebaseerd op de inhiberende vragen van Van den Bos, Müller en Van Bussel (2009) en luiden: 'Zou je zo kort mogelijk een situatie willen beschrijven waarin je deed wat je zelf dacht dat goed was? Dus waar je echt je eigen ding deed?', 'Zou je hieronder zo kort mogelijk willen omschrijven hoe je je gedroeg in die situatie waarin je je eigen ding deed?' en 'Wil je hieronder, zo kort mogelijk, beschrijven welke emoties je voelde toen je je eigen ding deed?'.

Het stimulusmateriaal van de andere twee condities was vrijwel hetzelfde in Studie 2 als in Studie 1. Er werd gebruik gemaakt van dezelfde inleidende teksten als in Studie 1. Vanwege de mindere resultaten bij Studie 1, is besloten om het spotje van de Sire-campagne "Aardige mensen, hoe gaan we er mee om?" uit de SIRE conditie te verwijderen. Om de condities weer gelijk te krijgen

was er tevens een spotje uit de Miele conditie verwijderd, namelijk het vierde spotje over de stofzuiger.

Metingen

Na het aanbieden van het stimulusmateriaal werd gemeten in hoeverre de deelnemer, op dat specifieke moment, gedragsinhibitie ervoer. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de State BIS ($\alpha = .74$). Door middel van video-opnames werd gescoord of de deelnemer meehielp met het oprapen van de pennen en werd gemeten hoeveel seconden verstreken vanaf het vallen van het bakje pennen tot het oprapen van de eerste pen. Ook het aantal pennen die de deelnemer in totaal had opgeraapt werd geteld (maximaal 10). Voor deelnemers die geen hulp boden werd het maximaal aantal seconden toebedeeld (10 seconden). Vervolgens kreeg de deelnemer dezelfde vragenlijsten voorgelegd als in Studie 1, het zij de State BFNE ($\alpha = .92$), PSI ($\alpha = .85$), State BAS ($\alpha = .80$), State SSAS ($\alpha = .81$) en de SVO.

Alle items, de SVO uitgezonderd, werden aangeboden in de vorm van stellingen en deelnemers konden op een 7-punts Likertschaal aangeven in hoeverre de stelling op dat moment op hen van toepassing was. Antwoordmogelijkheid 1 correspondeerde met *zeer mee oneens* en 7 met *zeer mee eens*. Het experiment werd afgesloten met een aantal demografische vragen.

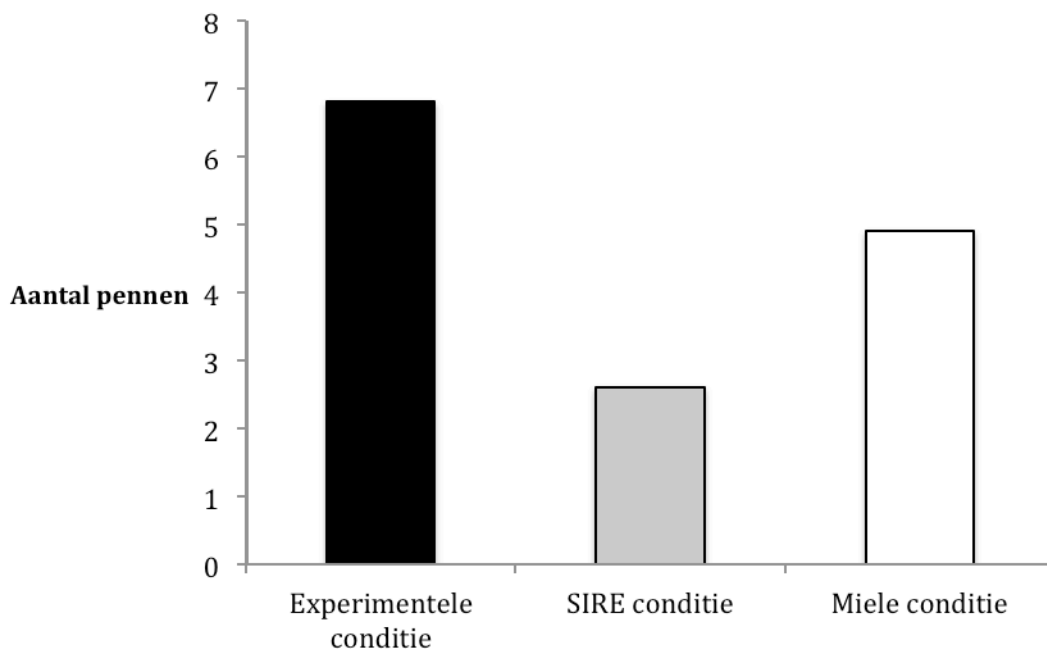
Resultaten

Hulpgedrag

Na het verwijderen van uitbijters via de methode van Cook (1977) zijn de resultaten gebaseerd op 31 deelnemers. Aangezien het merendeel van de deelnemers meehielp met het oprapen van pennen, leverde een analyse uitgevoerd op de variabele of er geholpen werd of niet geen betrouwbare resultaten op. Er is door middel van een ANOVA getoetst of er verschillen tussen de condities waren betreffende het aantal pennen dat opgeraapt werd ($M = 6.81$, $SD = 3.06$ pennen voor de experimentele conditie, $M = 2.60$, $SD = 2.55$ pennen voor de SIRE conditie en $M = 4.90$, $SD = 3.96$

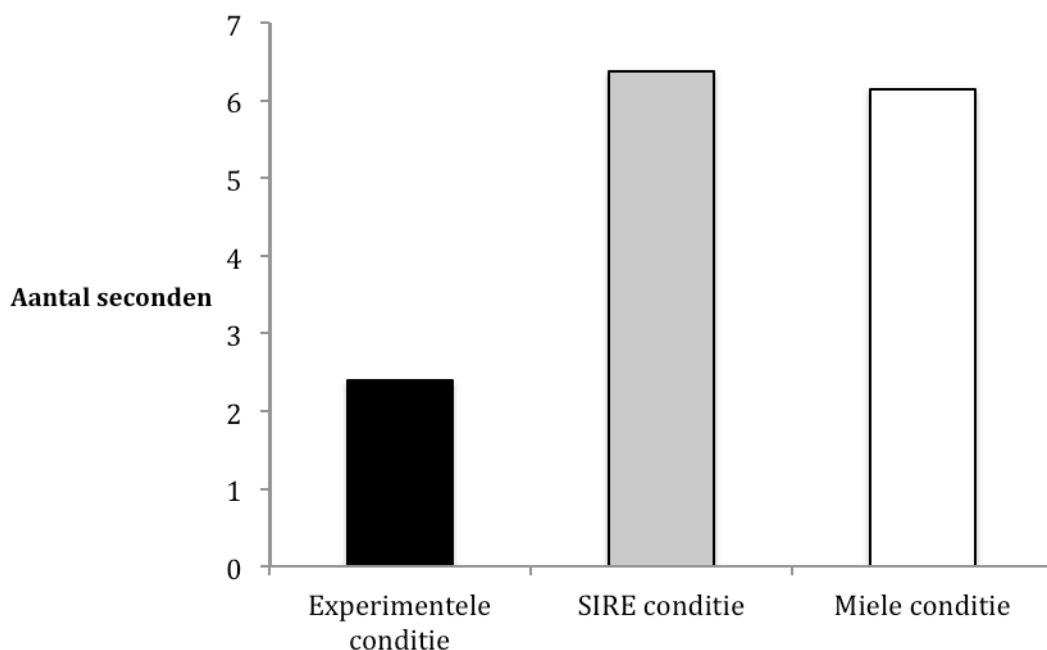
pennen voor de Miele conditie). Dit bleek inderdaad zo te zijn, $F(2, 28) = 4.46, p < .03, \eta^2 = .24$. De conditie is dus zoals verwacht significant van invloed op het aantal pennen wat opgeraapt wordt (zie Figuur 2).

Wederom is er door middel van contrastanalyses gekeken of deze verschillen tussen de condities stand houden. Dit is het geval tussen de experimentele en de SIRE-conditie, $F(1, 28) = 8.89, p < .01, \eta^2 = .24$. De experimentele conditie leidt zoals verwacht tot significant meer opgeraapte pennen dan de SIRE controle conditie. Tussen de experimentele en Miele-conditie wordt geen verschil gevonden, $F(1, 28) = 2.04, p = .16, \eta^2 = .07$. Wanneer echter sekse als additionele onafhankelijke variabele en leeftijd als covariaat aan de analyse worden toegevoegd om systematische variantie weg te nemen, werd er wel een marginaal significant verschil gevonden, $F(1, 25) = 3.96, p < .06, \eta^2 = .14$ (zie Figuur 2). De experimentele conditie zorgt dus voor significant meer hulpgedrag (gemeten in het aantal pennen wat opgeraapt wordt) dan de SIRE conditie. Tevens lijkt het erop dat de experimentele conditie ook zorgt voor meer hulpgedrag dan de Miele conditie.

Figuur 2. Het gemiddelde aantal pennen dat werd opgeraapt door deelnemers in de experimentele, SIRE en Miele conditie.

Een variantieanalyse op het aantal seconden dat het duurde voordat er geholpen werd ($M = 3.80$, $SD = 2.39$ seconden voor de experimentele conditie, $M = 6.38$, $SD = 3.26$ voor de SIRE conditie en $M = 6.14$, $SD = 3.69$ voor de Miele conditie) leverde geen significante resultaten op, $F(2, 28) = 2.19$, $p > .13$, $\eta^2 = .14$. Aangezien de gemiddelden van de SIRE en Miele conditie erg dicht bij elkaar lagen en er hierdoor wellicht geen significantie is gevonden op conditie in het algemeen, is er aan de hand van contrastanalyses nog gekeken of er wel verschillen zijn tussen de condities. Bij contrastanalyses waar wederom sekse als additionele onafhankelijke variabele en leeftijd als covariaat zijn toegevoegd, werden er marginaal significante verschillen gevonden tussen de experimentele en SIRE conditie, $F(1, 25) = 4.14$, $p < .06$, $\eta^2 = .14$, en tussen de experimentele en Miele conditie, $F(1, 25) = 3.61$, $p < .07$, $\eta^2 = .13$ (zie Figuur 3). Dit houdt in dat er zeker verschillen lijken te zijn tussen de snelheid waarmee er hulp geboden wordt bij de verschillende condities. In dit geval zorgt de voice-over boodschap voor het sneller activeren van hulpgedrag dan de spotjes van SIRE en Miele.

Figuur 3. Het gemiddelde aantal seconden dat verstreek voor deelnemers de eerste pen aanraakte in de experimentele, SIRE en Miele conditie.

Vragenlijsten

Net als in Studie 1 zijn er op de data van Studie 2 contrastanalyses uitgevoerd, waarbij sekse en de SVO-score toegevoegd zijn als additionele onafhankelijke variabelen en leeftijd is toegevoegd als covariaat. Uit geen van de gemeten schalen, te weten BIS, BFNE, PSI, BAS en SSAS kwamen significante effecten van conditie naar voren tussen de experimentele en SIRE conditie, alsmede tussen de experimentele en Miele conditie.

Discussie

In Studie 1 werd aangetoond dat enkel het aanpassen van de voice-over van de originele SIRE-spotjes al een significant effect heeft op de geremdheid en angst voor negatieve evaluaties van mensen. Door het veranderen van de voice-over is er in de experimentele conditie een significant lagere score te zien op de BIS en BFNE-schalen dan in de SIRE conditie. Dat de boodschap van de nieuwe voice-over ook voor meer pro sociaal gedrag zorgt is op twee manieren aangetoond in Studie 2. De experimentele conditie verschilde ten eerste significant op het aantal pennen dat opgeraapt werd in vergelijking met de SIRE conditie. Ten tweede werd er in de experimentele conditie marginaal significant sneller dan in de SIRE conditie geholpen met het oprapen van de pennen. Deelnemers waren dus minder geremd en ervoeren minder angst voor negatieve evaluaties in de experimentele conditie dan in de SIRE conditie, wat ervoor heeft gezorgd dat zij meer en sneller hulpgedrag vertoonden. Dit geeft aan dat de door mij voorgestelde aanpassing aan de voice-over het significant beter doet dan een campagne die daadwerkelijk op de Nederlandse televisie is gebruikt.

Aangezien er in Studie 1 geen significante verschillen zijn gevonden tussen de experimentele en de Miele conditie, wat erop duidt dat de aangepaste spotjes niet zorgen voor minder geremdheid en minder angst voor negatieve evaluaties dan de Miele-spotjes, is er in Studie 2 voor gekozen om enkel de voice-over boodschap te gebruiken. Ten gevolge daarvan werden er in Studie 2 op twee manieren marginaal significante verschillen gevonden tussen de experimentele conditie en de Miele conditie op pro sociaal gedrag. Zowel het aantal pennen dat opgeraapt werd, als het aantal seconden

dat het duurde voordat de eerste pen werd aangeraakt verschillen marginaal significant in het voordeel van de experimentele conditie. Daarbij hadden deze verschillen een redelijk krachtige effectgrootte. Mogelijk is dat te wijten aan een te lage power. Na duplicatie van de data zodat het dubbele aantal deelnemers gesimuleerd wordt, worden er significante verschillen gevonden op het aantal opgeraapte pennen en het aantal seconden voordat de eerste pen wordt aangeraakt tussen de experimentele en Miele conditie met krachtige effectgroottes. Dit wijst erop dat de voice-over boodschap hoogstwaarschijnlijk leidt tot significant meer hulpgedrag in vergelijking met de Miele controle conditie, wanneer er onder meer deelnemers getest wordt dan nu in Studie 2 gedaan is. Het lijkt dus aannemelijk dat de manipulatie van de voice-over ervoor kan zorgen dat er zelfs meer hulpgedrag optreedt, en dus beter werkt, dan neutrale Miele-spotjes. Dit is natuurlijk het uiteindelijke doel, dat maatschappelijke campagnes daadwerkelijk werken en de bijbehorende spotjes het beter doen dan neutrale reclameboodschappen. Zoals aangetoond in dit onderzoek kan het aanpassen van iets ogenschijnlijk kleins als de tekst van een voice-over al grote effecten hebben op de werking van een campagne.

Gezegd dient te worden dat met name in de tweede studie het aantal deelnemers laag was en daardoor de standaard deviaties hoog waren. De vraag rijst of de gevonden resultaten stand zullen houden bij grootschaliger onderzoek. Zoals al aangegeven leidt het lage aantal deelnemers tot een lage power en zullen de resultaten waarschijnlijk zelfs beter zijn bij replicatie met meer deelnemers, wat zeer aan te raden valt voor vervolgonderzoek. Daarnaast is er vanwege het uitblijven van verschillen tussen de aangepaste spotjes en de Miele-spotjes uit Studie 1 voor gekozen om enkel de voice-over boodschap te gebruiken in Studie 2, waardoor er in principe geen vergelijking meer gemaakt wordt tussen spotjes. Het is echter ook hier aannemelijk dat dezelfde en wellicht zelfs betere resultaten gevonden worden wanneer er tevens nieuwe, ontremmende spotjes gemaakt zouden worden bij de al aangepaste voice-over. Zoals eerder aangegeven worden in de originele spotjes enkel mensen die het verkeerde gedrag vertonen getoond, wat logischerwijs ook bijdraagt

aan de geremdheid die de spotjes oproepen. Naar mijn mening zijn er op het visuele vlak dus ook nog verbeteringen mogelijk, wat tevens interessant materiaal zou zijn voor een vervolgonderzoek.

De resultaten van dit onderzoek komen in grote lijnen overeen met de resultaten van Griffioen (2011). Hij toonde al aan dat de spotjes van de SIRE-campagnes “Onbewust Asociaal” en “Aardige mensen, hoe gaan we er mee om?” een averechts effect hebben en mensen juist geremder en angstiger voor negatieve evaluaties maakt en mijn resultaten sluiten hierbij aan. Hij vond echter bij zijn beide studies significante effecten op de BIS-schaal, waar ik dat enkel vond bij Studie 1. Dit kan mogelijk verklaard worden door het verschil in onderzoeksopzet. Waar bij mijn studie de BIS-vragenlijst voor het vallen van de pennen afgenomen werd, werd dit bij Griffioen (2011) gedaan na het laten vallen van de pennen. Het is aannemelijk dat een onderzoek waarbij ogenschijnlijk irrelevante spotjes bekeken worden en de onderzoeksleider tegenover de deelnemer zit al de nodige geremdheid mee zich meebrengt, meer dan wanneer de deelnemers alleen in een afgesloten computerhokje zitten zoals in Studie 1. Wellicht leverde de situatie zoveel (bewuste) geremdheid op dat de BIS-vragenlijst geen verschil meer aan kon geven tussen de condities. Bij Studie 2 van Griffioen (2011) konden de deelnemers echter putten uit hun net opgedane ervaring met het wel of niet helpen met oprapen van de pennen. Dat hij een significant verschil vond in het wel of niet oprapen van de pennen tussen de condities, kan daardoor ook effect hebben gehad op de BIS-scores van zijn deelnemers. Daarnaast vult mijn onderzoek de resultaten aan met het inzicht dat het veranderen van de voice-over er al voor zorgt dat er een lagere BIS- en BFNE-score gevonden wordt en er meer hulpgedrag optreedt.

In navolging van Van den Bos e. a. (2009, in druk) draagt dit onderzoek bij aan het besef dat een verlaagd BIS niet noodzakelijkerwijs negatief hoeft te zijn. Psychologisch onderzoek heeft aangetoond dat ongeremdheid inderdaad kan leiden tot antisociale gedragingen (Lilienfeld, 1992) en psychopatisch gedrag (Nigg, 2000; Newman, MacCoon, Vaughn & Sadeh, 2005). Maar dat ongeremdheid ook ter bevordering van de maatschappij gebruikt kan worden hebben Van den Bos e. a. (2009) laten zien in hun onderzoek. Zij vonden dat door middel van het stellen van drie BIS-

verlagende vragen mensen eerder geneigd waren om te hulp te schieten bij een hulpsituatie. Tevens hebben Van den Bos e. a. (in druk) aangetoond dat het ontremmen van mensen ervoor zorgt dat zij eerder aangeven dat zij onterecht beoordeeld worden. Deze bevindingen suggereren dat ongeremdheid helemaal niet zo slecht is voor de samenleving. Mijn onderzoek sluit hierbij aan, door middel van het manipuleren van ongeremdheid heb ook ik meer pro sociaal gedrag gevonden. Hier kan aan toegevoegd worden dat deze manipulatie niet hoeft te bestaan uit de door Van den Bos e. a. (2009) opgestelde vragen, maar ook kan bestaan uit bijvoorbeeld een reclamespotje of een aangepaste versie van de drie BIS-verlagende vragen.

Dit onderzoek draagt bij aan de algemene kennis over BIS, zoals vastgesteld door Carver en White (1994) op basis van onderzoek van Gray (1972, 1981). Niet alleen is getoond dat een verlaagd BIS, ondanks het vele onderzoek dat het neerzet als een negatief iets, een positieve invloed kan hebben op de samenleving. Het zorgt ervoor dat mensen pro sociaal handelen bij een hulpsituatie en dus sneller en meer hulp aanbieden aan de persoon of personen in nood. Daarnaast is aangetoond dat ongeremdheid relatief makkelijk te beïnvloeden is door verschillende methoden. Of deze geremdheid standhoudt over langere tijd en of het daadwerkelijk zorgt voor meer pro sociaal gedrag bij meer ernstige hulpsituaties als auto-ongelukken of overvallen moet verder onderzoek uitwijzen.

Toevalligerwijs is, terwijl dit onderzoek lopende was, door het ministerie van Algemene Zaken in samenwerking met de gemeenten Almere en 's Hertogenbosch de campagne "Normaal doen is zo gek nog niet" opgezet. Deze campagne vraagt aandacht voor de ongeschreven regels in de publieke ruimte. In het straatbeeld en op andere plekken laten de campagne-uitingen (on)geschreven omgangsregels zien. Deze beogen de voorbijgangers er op te attenderen dat 'normaal doen zo gek nog niet is'. Want uiteindelijk draagt 'normaal doen' bij aan meer respect in de Nederlandse samenleving (Ministerie van Algemene Zaken, 2010). Mijn onderzoek lijkt deze boodschap zeker te bevestigen, ik vond dat mensen meer pro sociaal werden door ze te wijzen op het doen van hun eigen ding en gewoon normaal te doen. De campagne "Normaal doen is zo gek nog

niet” lijkt op het eerste gezicht dan ook een campagne te zijn die wel goed gebruik maakt van sociaal psychologische kennis en daardoor doeltreffend is.

Wat ik wilde laten zien met dit onderzoek is dat kennis van de sociale psychologie en gedegen wetenschappelijk onderzoek een bijdrage kan leveren aan organisaties die zich richten op de verbetering van de maatschappij. Ik heb aangetoond dat een SIRE-campagne die er niet in slaagt om het doel om mensen socialer te maken te bereiken een stuk effectiever is door een kleine aanpassing. Met een alternatieve voice-over leiden de spotjes tot significant minder geremdheid en minder angst voor negatieve evaluatie dan de originele spotjes. Ook vertoont men meer prosociaal gedrag na het verwerken van de alternatieve voice-over boodschap dan na het zien van de originele SIRE- of neutrale Miele-spotjes. Dit betekent dat de rol van de kennis van sociale psychologie en haar theorieën niet te onderschatten valt in de media en daardoor zoveel mogelijk benut dient te worden.

Referenties

- Adformatie. (2009). *Sire begint campagne 'Onbewust asociaal'*. Geraadpleegd op 6 mei 2011 op <http://www.adformatie.nl/nieuws/bericht/sire-begint-campagne-onbewust-asociaal/>
- Bos, K. Van den., Müller, P.A., & Bussel, A.A.L. Van. (2009). Helping to overcome intervention inertia in bystander's dilemmas: Behavioral disinhibition can improve the greater good. *Journal of Experimental Social Psychology, 45*, 873-878.
- Bos, K. Van den, Lange, P.A.M. Van., Lind, E.A., Venhoeven, L.A., Beudeker, D.A., Cramwinckel, F.M., Smulders, L., & Laan, J. Van der. (in druk). On the benign qualities of behavioral disinhibition: Reminders of disinhibited behavior can weaken pleasure with getting more than you deserve. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Carver, C.S., & White, T.L. (1994). Behavioral Inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 319-333.
- Cook, D.R. (1977). Detection of influential observation in linear regression. *Technometrics, 19*, 15-18.
- Duke, D., Krishnan, M., Faith, M. & Storch, E.A. (2006). The psychometric properties of the Brief Fear of Negative Evaluation Scale. *Anxiety Disorders, 20*, 807-817.
- Eisenberg, N. & Fabes, R.A. (1998). Prosocial development. In W. Damon & N. Eisenberg (red.). *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development* (5th ed., pp. 701-778). New York: Wiley.
- Govern, J.M. & Marsch, L.A. (2001). Development and validation of the Situational Self-Awareness Scale. *Consciousness and Cognition 10*, 366-378.
- Gray, J.A. (1972). The psychophysiological basis of introversion-extraversion: A modification of Eysenck's theory. In C.S Carver, & T.L White. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 319-333.
- Griffioen, O. (2011). *Eerst denken, dan doen? Het onbedoelde effect van ideële reclame: publieke*

- inhibitie doet prosociaal gedrag afnemen*. Masterthesis Sociale Psychologie, Universiteit Utrecht.
- Latané, B. & Nida, S. (1981). Ten years of research on group size and helping. *Psychological Bulletin*, 89, 308-324.
- Liebrand, W.B.G. & McClintock, C.G. (1988). The ring measure of social values: Computerized procedure for assessing individual differences in information processing and social value orientation. *European Journal of Personality*, 2, 217-230.
- Lilienfeld, S.O. (1992). The association between antisocial personality and somatization disorders: A review and integration of theoretical models. *Clinical Psychology Review*, 12, 641-662.
- Newman, J.P., MacCoon, D.G., Vaughn, L.J. & Sadeh, N. (2005). Validating a distinction between primary and secondary psychopathy with measures of Gray's BIS and BAS constructs. *Journal of Abnormal Psychology*, 114, 319-323.
- Nigg, J.T. (2000). On inhibition/disinhibition in developmental psychopathology: Views from cognitive and personality psychology and a working inhibition taxonomy. *Psychological Bulletin*, 126, 220-246.
- Ministerie van Algemene Zaken. (2010). *Normaal doen is zo gek nog niet*. Geraadpleegd op 7 juni 2011 op <https://normaaldoeniszokeknogiet.nl/contact/>
- Quay, H.C. (1993). The psychobiology of undersocialized aggressive conduct disorder: A theoretical perspective. *Development and Psychopathology*, 5, 165-180.
- Stichting Ideële Reclame. (2009). *Onbewust asociaal*. Geraadpleegd op 16 december 2010 op <http://www.sire.nl/campaign/c/1/>
- Stichting Ideële Reclame. (2010). *Over SIRE*. Geraadpleegd op 16 december 2010 op <http://www.sire.nl/oversire/overons/overstichting/>

Bijlage 1: vragenlijsten

State BIS vragenlijst

1. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik snel kunnen piekeren over het maken van fouten.
2. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me bezorgd voelen als ik zou denken dat ik slecht heb gepresteerd.
3. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me overstuur voelen als ik zou denken of weten dat iemand boos op mij is.
4. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ervaar ik weinig angsten in vergelijking met mijn vrienden (gehercodeerd).
5. Nu, dat wil zeggen op dit moment, voel ik weinig angst of zenuwen, zelfs als me iets vervelends te wachten zou staan (gehercodeerd).
6. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik enigszins gestresst raken als ik zou denken dat er iets vervelends zou gebeuren.
7. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zouden kritiek en uitbranders mij behoorlijk raken.

State BFNE vragenlijst

1. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me zorgen kunnen maken over wat anderen van me denken, zelfs al weet ik dat het niet uit zou maken.
2. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik bang kunnen zijn dat andere mensen mijn tekortkomingen opmerken.
3. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik bang kunnen zijn dat andere mensen me afkeuren.
4. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik bang kunnen zijn dat andere mensen me iets verwijten.
5. Nu, dat wil zeggen op dit moment, als ik met iemand zou praten zou ik me zorgen maken over wat diegene over me zou denken.
6. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me zorgen kunnen maken over welke indruk ik maak.

7. Nu, dat wil zeggen op dit moment, vind ik dat ik me soms te veel zorgen maak over wat andere mensen van me vinden.
8. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me zorgen kunnen maken dat ik de verkeerde dingen doe of zeg.
9. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me geen zorgen maken als andere mensen een slechte indruk van me hebben (gehercodeerd).
10. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me geen zorgen kunnen maken over de indruk die ik maak op iemand (gehercodeerd).
11. Nu, dat wil zeggen op dit moment, kan wat andere mensen van me denken kan me niet veel schelen. Als ik zou weten dat iemand me veroordeelt zou dit weinig effect op mij hebben (gehercodeerd).

State PSI vragenlijst

1. Ik zou me nu op dit moment kosteloos inzetten voor een goed doel.
2. Ik zou nu op dit moment liever geen hulp bieden aan iemand (gehercodeerd).
3. Ik zou nu op dit moment een wildvreemde attenderen op het laten vallen van een persoonlijk bezit.
4. Ik zou nu op dit moment hulp aanbieden aan een gehandicapte of oudere bij het oversteken van de straat.
5. Ik zou nu op dit moment alles waar ik mee bezig ben stopzetten om een vriend in nood te helpen.
6. Ik zou nu op dit moment alles waar ik mee bezig ben stopzetten om een wildvreemde in nood te helpen.
7. Ik zou nu op dit moment geld geven aan een collecte.
8. Ik zou nu op dit moment geld geven aan een dakloze.
9. Ik zou op dit moment iemand helpen met het oprapen van gevallen spullen.
10. Ik zou op dit moment toezeggen om op de kinderen van mijn tante te passen.

11. Ik zou op dit moment toezeggen om op de kinderen van mijn buurvrouw te passen.
12. Ik zou nu op dit moment een medestudent helpen met een onderwerp waar ik verstand van heb.
13. Ik zou nu op dit moment een medestudent helpen met het oplossen van een vraag waar ik zelf het antwoord ook niet op weet.
14. Ik zou op dit moment vrijwilligerswerk willen doen om de kansarmen te helpen.

State SSAS vragenlijst

1. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik me scherp bewust van alles in mijn omgeving.
2. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik me bewust van mijn innerlijke gevoelens.
3. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik bezorgd over de manier waarop ik overkom.
4. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik zelfbewust wat betreft mijn uiterlijk.
5. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik me bewust van de dingen die om mij heen gebeuren.
6. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik weerspiegelend over mijn leven.
7. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik bezorgd over wat anderen van mij vinden.
8. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik me bewust van mijn meest intieme gedachtes.
9. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik me bewust van alle voorwerpen om mij heen.

State BAS vragenlijst

1. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik over mijn grenzen heen gaan om te krijgen wat ik zou willen.
2. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik graag doorgaan met iets dat ik goed zou doen.
3. Nu, dat wil zeggen op dit moment, ben ik bereid iets nieuws te proberen als ik denk dat het leuk zou zijn.
4. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik me opgewonden en energiek voelen als ik krijg wat ik zou willen.
5. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik er alles aan doen om te krijgen wat ik zou willen.

6. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik alleen voor de lol iets kunnen doen.
7. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik de kans meteen grijpen om te krijgen wat ik zou willen.
8. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik erg enthousiast worden als ik een buitenkansje zou zien.
9. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik iets kunnen doen in een vlaag van opwelling.
10. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou het duidelijk invloed op mij hebben als ik iets leuks zou meemaken.
11. Nu, dat wil zeggen op dit moment, verlang ik naar spanning en sensatie.
12. Nu, dat wil zeggen op dit moment, zou ik mij door niets laten weerhouden als ik iets van plan zou zijn.

Stageverslag

Onderzoeksactiviteiten en bevindingen

Voor mijn interne onderzoeksstage heb ik onderzoek gedaan naar ongeremdheid. Om preciezer te zijn heb ik gekeken hoe de geremdheid teweeg gebracht door SIRE-spotjes, zoals gevonden door Griffioen (2011), verminderd kan worden. Ik heb het gehele onderzoeksproces doorlopen.

De eerste weken van het onderzoek bestonden voornamelijk uit literatuur lezen, brainstormen en ideeën uitwisselen met mijn begeleider Kees van den Bos. Ik heb me ingelezen in de nodige literatuur over ongeremdheid. Daarnaast heb ik me ingelezen in literatuur betreffende (descriptieve en injunctieve) normen, aangezien de spotjes ook vanuit het theoretische kader van de sociale beïnvloeding door normen bekeken kunnen worden. Nadat we tot een concreet idee waren gekomen heb ik een eerste onderzoeksvoorstel geschreven.

Na het schrijven van dat onderzoeksvoorstel werd echter besloten om de normen eruit te laten, daar dat het onderzoek te ingewikkeld zou maken. Theoretisch was het lastig verbanden te maken tussen normen en ongeremdheid, dus er is besloten om het onderzoek enkel op het wegnemen van de geremdheid te richten. Hierdoor is er uiteindelijk ook een duidelijker advies te geven voor verbetering van de spotjes.

Griffioen (2011) toonde aan dat men na het kijken van de SIRE spotjes bang was om negatief geëvalueerd te worden, waardoor zij als het ware te beleefd en geremd werden om prosociaal gedrag te vertonen. Kortgezegd denken mensen teveel na over de (sociale) consequenties.

Om die angst en geremdheid tegen te gaan kwam al snel het idee om juist in te gaan op het positieve van het doen van je eigen ding. Het idee was dat mensen niet zouden nadenken en meteen zouden helpen, wanneer zij weten dat ze altijd het juiste doen zolang ze doen wat ze zelf denken dat goed is. Dit werd dan ook de manipulatie die uitgevoerd zou worden op de tekst van de voice-over van de originele SIRE-spotjes. Na een korte voorstudie werd de tekst van de nieuwe voice-over vastgesteld als 'Doe 'ns normaal, doe wat jij zelf denkt dat goed is'. Er is voor gekozen om enkel de

voice-over aan te passen, aangezien het mij veelzeggend leek als een kleine aanpassing al een grote verbetering zou laten zien en omdat ik vertrouwen had in de manipulatie.

Na het goed uitdenken van de onderzoeksopzet heb ik het stimulusmateriaal gemaakt. Ik heb een vriend gevraagd om de voice-over opnieuw in te spreken, waarna ik deze zo goed mogelijk onder het spotje heb gezet. De rest van het materiaal is gemaakt met behulp van Authorware, waar ik eerder nog niet mee gewerkt had. Ik had gelukkig de Authorwarefiles van Olaf tot mijn beschikking, waardoor ik deze makkelijk kon aanpassen tot wat ik nodig had.

De eerste studie is in het computerlab uitgevoerd. Hier deed ik mijn eerste ervaring op met het werven van mensen. Dit deed ik door flyers te verspreiden op de Uithof en mensen aan te spreken samen met de andere mensen die hun onderzoek gelijk met mij uitvoerde.

De resultaten zijn geanalyseerd met SPSS. Dit was voor mij de eerste keer dat ik contrastanalyses uitgevoerd heb en met de syntax gewerkt heb. Ik ben er achter gekomen dat het werken met de syntax makkelijker werkt dan hoe het mij geleerd is tijdens mijn bachelor.

Uit de resultaten bleek dat de manipulatie van de voice-over ervoor zorgde dat de scores van zowel de geremdheid als de angst voor negatieve evaluatie significant lager waren bij de experimentele conditie dan bij de SIRE conditie. Echter waren de scores niet lager dan bij de Miele conditie, wat er op wijst dat de spotjes even goed zouden werken als de neutrale Miele-spotjes. Om na te gaan of de aangepaste voice-over inderdaad zorgde voor het gevonden effect en om te kijken of de manipulatie van de voice-over misschien wel voor betere effecten kan zorgen dan de Miele-spotjes is besloten om de experimentele conditie enkel te richten op de voice-over boodschap.

Mijn tweede studie heb ik uitgevoerd in het sociaal interactie lab, aangezien ik hier daadwerkelijk hulpgedrag mat. Na het aanbieden van het stimulusmateriaal liet ik schijnbaar per ongeluk een bakje met hierin tien pennen vallen. Hierdoor kon er gemeten worden of, hoe snel en hoeveel pennen er opgeraapt werden door de deelnemers.

De resultaten toonden aan dat er significant meer hulpgedrag was in de experimentele conditie dan in de SIRE conditie. Daarnaast werd er aangetoond dat er marginaal significant meer

hulpgedrag plaatsvond in de experimentele conditie dan in de Miele conditie. De aangepaste voice-over zorgde dus voor meer hulpgedrag dan een campagne die daadwerkelijk op de Nederlandse televisie te zien is geweest.

Het marginale verschil tussen de experimentele en Miele conditie kan hoogstwaarschijnlijk verklaard worden door een power probleem. Na het dupliceren van de data blijkt dat ook het verschil in hulpgedrag tussen de experimentele en de Miele conditie significant is. Aangezien dit niet helemaal wetenschappelijk verantwoord is, is het beter om de tweede studie te repliceren met meer deelnemers dan ik had, voordat er zekere uitspraken over gemaakt kunnen worden.

In de laatste weken van mijn interne onderzoeksstage ben ik voornamelijk bezig geweest met het schrijven, aanvullen en verbeteren van mijn thesis. Ik ben er achter gekomen dat dit langer duurt dan ik had verwacht, maar ook dat ik het schrijven van een onderzoeksverslag eigenlijk heel leuk vind.

Motivatie

Ik wilde deze specifieke interne onderzoeksstage doen na het lezen van de beschrijving. Hierin kwam aan bod dat je kijkend naar andere mensen wel eens zou willen dat men wat meer geremd zou zijn (zie bijvoorbeeld de Jerry Springer show) en dat ongeremdheid in verband wordt gebracht met psychopatisch gedrag (Nigg, 2000; Newman, MacCoon, Vaughn & Sadeh, 2005). Echter stond er ook dat ongeremdheid niet altijd negatief hoeft te zijn en dat sprak me aan.

Ik heb in eerste instantie een gesprek gehad met Kees van den Bos waarin hij uitlegde wat hij zou willen doen en hoe hij te werk ging. Het sprak mij erg aan dat hij iedere week een afspraak wilde maken om te controleren hoe het gaat met het onderzoek. Zo is het zeker dat je op schema blijft lopen en kon tijdig aangegeven worden wanneer ik te veel van het pad zou afwijken of teveel dingen erbij betrok. Tijdens dat gesprek hebben we het ook gehad over het onderzoek naar SIRE-spotjes van Griffioen (2011), wat mij hoogst interessant leek. Ik zie in het dagelijks leven vaker campagnes (niet noodzakelijkerwijs gericht op de maatschappij) die naar mijn idee niet getest zijn op werkelijke

doeltreffendheid. Een toegepast onderzoek waarbij sociale psychologie op een creatieve manier gebruikt kan worden om een probleem op te lossen leek me echt iets voor mij. Daarbij komt dat Kees van den Bos eigenlijk wel mijn eerste keus was als begeleider. Hij is iemand met veel expertise in zijn vakgebied en ik heb zijn cursussen in de bachelor psychologie ook altijd met veel plezier gevolgd.

Verwachtingen en verdere ontwikkeling

Ik verwachtte dat mijn interne onderzoeksstage uitdagend zou worden waarbij ik (eindelijk) mijn eigen ding kon doen, zagezegd. Dit is ook helemaal uitgekomen, Kees heeft me mijn eigen ding laten doen en heeft me daarin heel goed begeleid. Zijn enthousiasme en feedback hebben ervoor gezorgd dat ik me volledig heb ingezet voor mijn onderzoek. Hierdoor voel ik een betrokkenheid bij mijn thesis die ik bij geen ander verslag wat ik ooit gemaakt heb gevoeld heb. Dit onderzoek en deze thesis beschouw ik als het belangrijkste werk wat ik ooit heb geleverd op de universiteit. Ik heb er heel veel tijd in gestoken en er ook het nodige voor moeten opgeven, maar ik heb er heel veel van geleerd.

Gedurende het onderzoek ben ik tot inzicht gekomen dat ik creatief bezig wil zijn en mijn creativiteit alsmede mijn kennis kwijt wil kunnen in mijn uiteindelijke werkzaamheden. Het liefst zou ik mijn kennis en de kennis die ik heb opgedaan door dit onderzoek te doen gebruiken in de mediawereld, bijvoorbeeld bij organisaties die zich richten op de maatschappij als SIRE of andere nationale dan wel regionale organisaties. Ik heb het idee dat zulke organisaties nog veel voordeel kunnen halen door de kennis van de sociale psychologie (beter) toe te passen in hun campagnes. Mijn doel was dan ook, naast het succesvol afsluiten van mijn master, om aan te tonen wat de bijdrage kan zijn van de sociale psychologie en gedegen onderzoek aan de maatschappelijke media wereld. Ik denk dat ik dan ook een verstandige keuze heb gemaakt met dit onderzoek en ik hoop dat mijn thesis enigszins kan dienen als een soort visitekaartje.